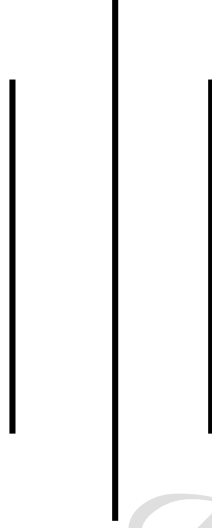

गोदावरी नगरपालिका
गोदावरी नगरकार्यपालिकाद्वारा प्रकाशित

गोदावरी नगरपालिका बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रबर्द्धन सम्बन्धी
कार्यविधि, २०८०

ललितपुर, नेपाल

प्रस्तावना: गोदावरी नगरपालिकामा बालबालिकाको हक, हित र अधिकारको संरक्षण, सम्मान, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धनका लागि नेपालको संविधान तथा बालबालिका सम्बन्धी कानूनमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न गराउन, बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिताको अधिकार लगायत सर्वोत्तम हितको सुनिश्चित गरी बालमैत्री स्थानीय शासनको प्रबर्द्धन गर्न एकीकृत कार्यविधि निर्माण गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२६ को उपधारा (१), बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६० को उपदफा (३) र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गोदावरी नगर नगरकार्यपालिकाले यो कार्यविधि सवीकृत गरी लागु गरिएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम "गोदावरी नगरपालिका बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रबर्द्धन सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०" रहेकोछ ।

(२) यो कार्यविधि गोदावरी नगरकार्यपालिकाको बैठकले पारित गरी स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित गरेको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा;

(क) "अनाथ बालबालिका" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिमका अनाथ बालबालिका सम्झनु पर्छ ।

(ख) "उपप्रमुख" भन्नाले गोदावरी नगरपालिका उपप्रमुख सम्झनु पर्छ ।

(ग) "ऐन" भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ भन्ने सम्झनु पर्छ ।

(घ) "नियमावली" भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी नियमावली, २०७८ सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "परिषद्" भन्नाले ऐनको दफा ५९ बमोजिमको राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद् सम्झनु पर्छ ।

(च) "प्रमुख" भन्नाले गोदावरी नगरपालिका प्रमुख सम्झनु पर्छ ।

(छ) "बाल कल्याण अधिकारी" भन्नाले ऐनको दफा ६१ बमोजिम गोदावरी नगरपालिकामा बालबालिकाको अधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न तथा बाल संरक्षण कार्य समेत गर्नका लागि नियुक्त भएको वा तोकिएको अधिकारी सम्झनु पर्छ ।

(ज) "बालकोष" भन्नाले विशेष संरक्षणका आवश्यकता भएका बालबालिकाको तत्काल उद्धार, राहत, पुनर्स्थापना गर्न तथा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने काम समेतका लागि यस कार्यविधिको दफा २० बमोजिम गोदावरी नगरपालिकामा स्थापना गरिएको स्थानीय बालकोष सम्झनु पर्छ ।

(झ) "बालक्लब" वा "बालसंस्था" भन्नाले बाल अधिकारको संरक्षण तथा प्रबर्द्धनका लागि अठार वर्ष उमेर पूरा नगरेका बालबालिकाले ऐनको दफा १० तथा नियमावलीको नियम ३ मा व्यवस्था भए अनुसार सम्बन्धित गोदावरी नगरपालिकामा दर्ता भएको बालबालिकाको संस्था सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "बालगृह" भन्नाले ऐनको दफा ५२ र नियमावलीको नियम ६२ बमोजिम स्थापना भएको वा सञ्चालनमा रहेको र प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भै परिषदबाट अनुमति लिएर विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका मध्ये ऐनको दफा ४९ बमोजिमको प्राथमिकताका आधारमा बाल कल्याण अधिकारीले वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्थाका लागि अन्तिम

विकल्पको रुपमा पठाइएका बालबालिकाको आवासीय संरक्षण प्रदान गर्ने र ऐनकै दफा ६९ बमोजिमको अस्थायी संरक्षण सेवा प्रदान गर्ने संस्था सम्झनु पर्छ ।

(ट) "बाल बालिका" भन्नाले अठार वर्ष उमेर पूरा नगरेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

(ठ) "बाल सञ्जाल" भन्नाले बालक्लब वा बालसंस्थाहरुको सञ्जालको रुपमा गोदावरी नगरपालिकामा दर्ता भएको सञ्जाल सम्झनु पर्छ ।

(ड) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकार, महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(ढ) "विशेष संरक्षणका आवश्यकता भएका बालबालिका" भन्नाले ऐनको दफा ४८ बमोजिमका बालबालिका सम्झनु पर्छ ।

(ण) "समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञ" भन्नाले ऐनको दफा ६२ बमोजिम गोदावरी नगरपालिकामा सूचीकृत भएका वा सूचीकृत भइ नियुक्त भएका व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(त) "समिति" भन्नाले गोदावरी नगर बाल अधिकार समिति सम्झनु पर्छ ।

(थ) "सेवा प्रदायक निकाय" भन्नाले गोदावरी नगरपालिकामा बालबालिका सम्बन्धी सेवा प्रवाह गरिरहेका सरकारी निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था, निजी क्षेत्र, विद्यालय, स्रोत केन्द्र, प्रहरी वृत्त, अस्थायी संरक्षण सेवा केन्द्र, पुनःस्थापना केन्द्र, बालगृह, बाल सुधार गृह, बालबालिका खोजतलास सेवा र बाल हेल्पलाइन सेवा जस्ता सेवा प्रदान गर्ने निकाय तथा संस्था सम्झनु पर्छ ।

(द) "संस्था" भन्नाले बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रबर्द्धनका लागि प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका संघ/संस्था, संगठन, सञ्जाल तथा सामुदायिक संस्था सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

उद्देश्य

३. उद्देश्य: यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेको छ:

(क) गोदावरी नगरपालिकामा बालबालिका सम्बन्धी कानून र नीतिमा भएका व्यवस्थाहरु कार्यान्वयन गरी बाल अधिकारको संरक्षण, सम्मान, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धन गर्नु,

(ख) बालबालिकासँग सम्बन्धित योजना र कार्यक्रमको कार्य सम्पादनमा सहजता ल्याउनु ।

परिच्छेद -३

बाल अधिकारको संरक्षण, सम्मान, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धन गर्ने दायित्व निर्वाहको व्यवस्था

४. बाल अधिकारको संरक्षण: गोदावरी नगरपालिकाभित्रका बालबालिकाको अधिकारको संरक्षण, सम्मान, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धन ऐनको दफा ६४ र ६५, बालबालिका प्रतिको दायित्व निर्वाह दफा १७, १८ र १९ एवम् बालबालिकाको कर्तव्य दफा ७७ बमोजिम पालना तथा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

५. बाल अधिकारको संरक्षण, सम्मान, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धनमा आवश्यक सेवा प्रवाहको व्यवस्था: बाल अधिकारको संरक्षण, सम्मान, सम्बर्द्धन र प्रबर्द्धन गर्नका लागि देहाय बमोजिमको सेवा प्रवाहको व्यवस्था गरिनेछ:

(क) गोदावरी नगरपालिकाभित्रका बालबालिकाको जन्मदर्ता तथा नागरिकता प्रमाण-पत्र पाउने अधिकार सुनिश्चितताका लागि सरल र उपयुक्त उपायहरू अपनाइनेछ ।

(ख) नवजात शिशु, शिशु र बालबालिकाका लागि आवश्यक सबै किसिमका खोपहरू, स्वास्थ्य सेवा, पोषणसँग सम्बन्धित सेवा सुविधा र आवश्यक बालमैत्री भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था, उपकरण र औषधिहरू उपलब्ध गराउने, सेवा प्रवाह

प्रभावकारी र बालमैत्री भए नभएको अनुगमन गर्ने गराउने कार्यहरू गरी बालबालिकाको स्वास्थ्यको अधिकार सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

(ग) प्रत्येक विद्यालयमा बालमैत्री भौतिक संरचनाको व्यवस्था (सुरक्षित पर्खाल वा घेराबार, बेन्च, डेस्क टेबुल, उज्यालो कोठा र हावा राम्ररी आवत जावत हुने), कुनै पनि किसिमका विभेद, अवहेलना, हेपाइ, हिंसा, दुर्व्यवहार, अस्वस्थ खाना लगायतका कार्यहरू निषेध गर्ने एवम् लैङ्गिकमैत्री र अपाङ्गतामैत्री शौचालय, पर्याप्त खानेपानी र सरसफाइ, महिनावारी सामग्री तथा प्रारम्भिक उपचार बाकस, नियमित र अपाङ्गता भएका बालबालिकाको पहुँचयोग्य भौतिक संरचना सहित बालमैत्री पठन पाठन, खेल मैदान र सबै अवस्थाका विद्यार्थीमैत्री खेलकूद र सामानको व्यवस्था गरिनेछ ।

(घ) गोदावरी नगरपालिकाभित्रका सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र र विद्यालयमा भर्ना गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

(ङ) प्रत्येक विद्यालयमा विद्यार्थीलाई प्रदान गरिने छात्रवृत्तिहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी समीक्षा गरिनेछ ।

(च) कम्तीमा प्रत्येक वडामा बाल पुस्तकालय, बाल सिर्जना केन्द्र, खेलकूद तथा बालउद्यानको व्यवस्था गरिनेछ ।

(छ) कुनै पनि विद्यालयको २०० मिटरको दुरीभित्र मदिरा, चुरोट तथा सूतिजन्य लगायतका सामग्री बिक्री वितरण र उपभोग गर्न तथा चलचित्र, मादक पदार्थ, चुरोट, रक्सी तथा अश्लील साहित्यसँग सम्बन्धित सामग्री प्रचारप्रसार गर्न लगायत १८ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकालाई उक्त सामग्रीको वितरण तथा प्रयोग गर्न निषेध गरिनेछ ।

(ज) प्रत्येक विद्यालयमा विद्यार्थी, शिक्षक लगायत अन्य सरोकारवालाका लागि बाल संरक्षण मापदण्ड बनाइ सहज देखिने गरी राख्ने र सो बमोजिमको व्यवस्था लागू गरिनेछ ।

(झ) बालबालिका विरुद्ध हुने कुनै पनि किसिमका शोषण, हिंसा, दुर्व्यवहार, हेपाइ, अपहेलना लगायत बाल विवाह, बाल श्रम रोकथाम र अन्त्य गर्न, बाबुआमा विहीन र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको संरक्षण सुनिश्चित गर्न र उजुरीको तत्काल कारबाहीको लागि संस्थागत तहमा बाल संरक्षण मापदण्ड निर्माण गरी लागू गर्न सहजीकरण गरिनेछ ।

(ञ) बालबालिका विरुद्धको हिंसामा परेका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको तत्काल उद्धार, संरक्षण, राहत व्यवस्थापनका लागि बाल हेल्पलाइन सेवा (निःशुल्क टेलिफोन नं. सेवा १०९८-दश नौ आठ) लगायत सम्बन्धित सरोकारवाला निकाय र संस्था तथा हराएका बालबालिकाको खोजतलास, बेवारीस फेला परेका बालबालिकाको सकुशल उद्धार तथा व्यवस्थापन, जोखिमपूर्ण श्रममा संलग्न, बेचबिखन तथा ओसारपसारमा परेका तथा सडक बालबालिकाको उद्धार तथा संरक्षण गर्न बालबालिका खोजतलास सेवा (निःशुल्क टेलिफोन नं. सेवा १०४) सँग समन्वय, सहजीकरण र सहकार्य गरिनेछ ।

(ट) गोदावरी नगरपालिकाभित्रका सबै अवस्थाका बालबालिकाको जनसंख्या जातजाति, लैङ्गिक, अपाङ्गता, शैक्षिक, छात्रवृत्ति, सामाजिक सुरक्षा सहयोग, बाबुआमा विहीन, जोखिममा परेका, स्वास्थ्य र पोषण, एचआइभी प्रभावित लगायतको स्थितिबारे खण्डीकृत सूचनाको व्यवस्थित तथ्याङ्क संकलन र अभिलेखीकरण गरी आवधिक रूपमा गोदावरी नगरपालिकाको वेबसाइटमार्फत समेत सार्वजनिक गरिनेछ ।

(ठ) गोदावरी नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूलाई बाल अधिकार तथा बालमैत्री व्यवहार, बाल संवेदनशीलता र बालमैत्री शासन अभ्यास सम्बन्धी प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ ।

(ड) गोदावरी नगरपालिकाको आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा अर्थपूर्ण बाल सहभागितालाई प्रोत्साहन गरी उक्त योजनामा बालबालिकासँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गरिनेछ ।

६. बालबालिकाको सर्वोत्तम हित कायम गर्नु पर्ने: गोदावरी नगरपालिका, गोदावरी नगरपालिकाका प्रत्येक निकाय,

बाल कल्याण अधिकारी, समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञ, सामाजिक संघ संस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरूले बालबालिकाको निम्ति काम गर्दा बालबालिकाको सर्वोत्तम हित तथा उच्चतम हितलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

७. बालमैत्री र अपाङ्गतामैत्री संरचना तथा अभ्यासको सुनिश्चितता: बालबालिका रहने वा बालबालिकालाई सेवा प्रदान गर्ने गोदावरी नगरपालिकाभित्रका सबै सार्वजनिक निकाय, सामाजिक संघ संस्था तथा निजी संस्थाले भौतिक संरचना निर्माण वा मर्मत सम्भार गर्दा बालमैत्री एवम् अपाङ्गतामैत्री हुने गरी निर्माण गरिने व्यवस्था गरिनेछ ।

८. बालबालिकाको वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था: गोदावरी नगरपालिकाभित्र फेला परेका तथा विशेष संरक्षणका आवश्यकता भएका बालबालिकामध्ये ऐनको दफा ४८ को उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख), (ग), (घ), (ङ), (च) र (छ) बमोजिमका बालबालिकालाई वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था गर्दा यस्ता बालबालिकालाई सर्वोत्तम हित हुने गरी संरक्षण गर्ने प्रयोजनका लागि ऐनको दफा ४९ उपदफा (२) को खण्ड (क), (ख), (ग) र (घ) बमोजिमको प्राथमिकताको आधार एवम् नियमावलीको नियम ५३ देखि ६७ सम्मको व्यवस्था बमोजिम गरिनेछ ।

परिच्छेद ४

बाल कल्याण अधिकारीको नियुक्ति र समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञ सूचीकरण सम्बन्धी व्यवस्था

९. बाल कल्याण अधिकारीको नियुक्ति: (१) ऐनको दफा ६१ र नियमावलीको नियम ८१ बमोजिम हुने गरी एक जना बाल कल्याण अधिकारीको नियुक्ति गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बाल कल्याण अधिकारीको नियुक्ति नभएसम्म नियमावलीको नियम ८१ को उपनियम (४) बमोजिम बाल कल्याण अधिकारी तोकिनेछ ।

१०. बाल कल्याण अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार : ऐन तथा यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त बालकल्याण अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

(क) गोदावरी बालअधिकार समितिको निर्णय एवम् निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने,

(ख) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गोदावरी नगरपालिकाबाट स्वीकृत नीति र योजना अनुरूप समितिको वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न गोदावरी नगरपालिका र गोदावरी नगर बालअधिकार समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्ने तथा कार्य सम्पादनको प्रगति प्रतिवेदन समितिको बैठकमा पेश गर्ने,

(ग) गोदावरी नगरपालिकाभित्र स्थायी तथा अस्थायी रूपमा बसोबास गर्ने सबै बालबालिकाले प्राप्त गर्नुपर्ने हेरचाह, स्वास्थ्य, शिक्षा, संरक्षण तथा सहभागिताको अवस्था सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गरी अद्यावधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने,

(घ) गोदावरी नगरपालिकाका जोखिममा परेका, विशेष संरक्षण र वैकल्पिक हेरचाहको आवश्यकता भएका तथा कसूरबाट पीडित बालबालिकाको तत्काल उद्धार, मनोसामाजिक परामर्श, उपचार, अस्थायी संरक्षण, बाबुआमालाई पारिवारिक सहयोग, पारिवारिक पुनर्मिलन तथा वैकल्पिक स्याहार लगायतका कार्य गर्ने,

(ङ) खण्ड (घ) बमोजिमका कार्य गर्न कार्ययोजना तयार गरी गोदावरी बालअधिकार समिति समक्ष स्वीकृतिका लागि पेश गर्ने र स्वीकृत कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने,

(च) बालबालिका विरुद्धको कसूरको अनुसन्धान प्रक्रियामा पीडित तथा कानूनको विवादमा परेका बालबालिकाको अस्थायी तथा पारिवारिक संरक्षणका लागि प्रहरी कार्यालय तथा अदालतलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने,

(छ) गोदावरी नगरपालिकाभित्र भएको वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था, पुनर्स्थापना केन्द्र, अस्थायी संरक्षण सेवा, निगरानी कक्ष तथा बालबालिकालाई शैक्षिक प्रयोजनका लागि राखिएका मठ, गुरुकूल, गुम्बा, मदरसा, चर्च जस्ता आवासीय गृहको नियमित अनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन गोदावरी बालअधिकार समिति तथा अन्य सम्बन्धित निकायमा पेश गर्ने,

(ज) गोदावरी नगरपालिकामा भएका बालअधिकार उल्लङ्घन सम्बन्धी घटनामा बालबालिकाको तत्काल उद्धार, राहत, संरक्षण सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(झ) बालबालिकाको संरक्षक नियुक्तिको लागि प्रचलित कानूनबमोजिम अदालतमा निवेदन दिने,

- (ञ) बालबालिकाको लागि वैकल्पिक हेरचाहको उपलब्धताको प्रतिवेदन अदालतले माग गरेको अवस्थामा पेश गर्ने,
 ट) वैकल्पिक हेरचाहमा राखिएका बालबालिकाको जन्मदर्ता गर्न, नागरिकता बनाउन र निजको चल अचल सम्पत्तिको अभिलेख राखी संरक्षण गर्न सम्बन्धित निकायमा सहजीकरण तथा सिफारिस गर्ने,
 (ठ) बालबालिकाको गोपनीयताको हकको उल्लङ्घन नहुने गरी प्रचलित कानून बमोजिम प्रकाशित गर्नु पर्ने सूचना तथा प्रतिवेदन गोदावरी नगर बालअधिकार समितिको स्वीकृतिमा प्रकाशन गर्ने र सोको विवरण आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तिन महिना दिनभित्र प्रदेश बालअधिकार समिति र परिषदमा पेश गर्ने,
 (ड) गोदावरी नगरपालिका योजना तर्जुमा प्रक्रियामा बालबालिकाका विषयलाई प्राथमिकता दिन पहल गर्ने,
 (ढ) गोदावरी नगरपालिकामा बालश्रम, बालविवाह जस्ता समस्याको अन्त्य गर्न बालमैत्री विद्यालय, बालमैत्री स्थानीय शासन प्रबर्द्धन गर्न आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने,
 (ण) गोदावरी नगर बाल अधिकार समितिबाट प्रत्यायोजित अन्य काम गर्ने ।

११. समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञको सूचीकरण तथा नियुक्ति: समाजसेवी तथा बाल मनोविज्ञको सूचीकरण र नियुक्ति ऐनको दफा ६२ तथा नियमावलीको नियम ८३ बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -५

वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था

- १२. वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था:** (१) ऐनको दफा ४९ बमोजिम ऐनकै दफा ४८ को उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख), (ग), (घ), (ङ), (च) र (छ) बमोजिम विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका तथा वैकल्पिक हेरचाहको आवश्यकता भएका बालबालिकालाई तत्काल उद्धार तथा संरक्षण गर्न आवश्यक देखिएमा र ऐनको दफा ६९ बमोजिमको अस्थायी संरक्षण सेवाको प्रबन्ध गर्नुपर्ने भएमा बाल कल्याण अधिकारीले वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
 (२) उपदफा (१) बमोजिम बालबालिकाको वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था मिलाउदा बाल कल्याण अधिकारीले नियमावलीको परिच्छेद - ६ बमोजिम मिलाउनु पर्नेछ ।
 (३) गोदावरी नगरपालिकाभित्र रहेका बालगृहहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड प्रचलित कानून विपरित नहुने गरी नगरपालिकाले तोकेबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ६

बाल सहभागिता तथा बालक्लब, बाल सञ्जाल र बालसंस्था सञ्चालन

- १३. बाल सहभागिताको अभ्यास:** (१) आफ्नो धारणा बनाउन सक्षम भएका बालबालिकालाई उनीहरूलाई असर पार्ने विषयमा परिवार, समुदाय, विद्यालय तथा सार्वजनिक निकायबाट सम्पादन गरिने कार्यहरूको प्रक्रियामा बाल सहभागिताको अभ्यासलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ । आवधिक र वार्षिक योजना तर्जुमा लगायत बालबालिकासँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा सबै अवस्थाका बालबालिका (बालक, बालिका, सबै किसिमका अपाङ्गता, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक आदि) को सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।
 (२) बाल सहभागिता प्रबर्द्धनका लागि गोदावरी नगरपालिकाबाट देहायका उपायहरू समेत अवलम्बन गरिनेछः
 (क) बालबालिकासँग सम्बन्धित सरोकारका विषयमा कानूनले निषेध गरेको बाहेक उनीहरूले माग गरेको सूचना निःशुल्क प्रदान गरिनेछ ।

(ख) गोदावरी नगरपालिकाभित्र विद्यालयहरूबीच तथा वडा समितिहरूबीच अतिरिक्त क्रियाकलापहरू (खेलकूद, साहित्य, गीत, संगीत, वक्तृत्वकला, हिज्जे, चित्रकला, सांस्कृतिक कार्यक्रम आदि), विविध किसिमका अपाङ्गता भएका बालबालिका समेतलाई उपयुक्त हुने गरी प्रतिस्पर्धात्मक कार्यक्रमको आयोजना गरी बाल सहभागितालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
(३) बाल सहभागिता प्रबर्द्धनका नाममा व्यक्ति, संस्था वा सार्वजनिक निकायबाट हुन सक्ने देहायका कार्यहरू गर्नमा रोक लगाइनेछ,

(क) बालबालिकाको अध्ययनमा नियमित रूपमा बाधा तथा अवरोध पुग्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने वा सहभागी गराउन,

(ख) बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, आध्यात्मिक, सामाजिक विकासमा असर पुऱ्याउने खालका कुनै पनि गतिविधि वा कार्यमा बालबालिकालाई संलग्न गराउन,

(ग) बालबालिकालाई बाबुआमा, संरक्षक, विद्यालय लगायत कुनै पनि सरकारी निकाय वा गैरसरकारी संस्थाले बालबालिकाको हित विपरीत न्याली जुलुस, सभा आदिमा सहभागी गराउन,

(घ) विद्यालय लगायतका सरकारी निकाय वा गैरसरकारी संस्थाले कानून वा विधान बमोजिम आफूले गर्नुपर्ने काम बालबालिका वा बालक्लब वा संस्था वा तिनको सञ्जाल मार्फत गराउन,

१४. बाल क्लव वा संस्था दर्ता, सञ्चालन तथा नवीकरण, काम र कर्तव्य लगायतका व्यवस्थाहरू: यस सम्बन्धी कार्यहरू ऐनको दफा ८, ९ र १० तथा नियमावली को परिच्छेद-२ बमोजिम हुनेछ । यस सम्बन्धी थप व्यवस्था गोदावरी नगरपालिकाले तोकेबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -७

गोदावरी नगर बालअधिकार समिति सम्बन्धी व्यवस्था

१५. गोदावरी नगर बालअधिकार समितिको गठन: (१) ऐनको दफा ६० को उपदफा (२) बमोजिम गोदावरी नगरपालिकामा नगर उपप्रमुख वा निजले तोकेको नगर कार्यपालिकाको सदस्यको अध्यक्षतामा गोदावरी नगर बालअधिकार समिति रहनेछ । गोदावरी नगर बालअधिकार समितिमा रहने सदस्य संख्या र त्यस्तो समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि देहाय बमोजिम निर्धारण गरिएको छ:

गोदावरी नगर बाल अधिकार समिति

(क) उपप्रमुख वा उपप्रमुखले तोकेको कार्यपालिका सदस्य	- अध्यक्ष
(ख) गोदावरी नगरपालिका सामाजिक विकास समितिका संयोजक	- सदस्य
(ग) गोदावरी नगरपालिकाले तोकेको महिला वडा सदस्य मध्येबाट १ जना	- सदस्य
(घ) गोदावरी नगरपालिकाले तोकेको सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका माध्यमिक तहका शिक्षकहरूमध्ये १/१ जना गरी २ जना	- सदस्य
(ङ) गोदावरी नगरपालिकामा सूचीकृत समाजसेवी वा सामाजिक कार्यकर्ता वा समितिका अध्यक्षले नियुक्त गरेका बाल मनोविज्ञ वा बाल विशेषज्ञमध्ये १ जना	- सदस्य
(च) गोदावरी नगरपालिकाको महिला तथा बालबालिका शाखा प्रमुख, शिक्षा शाखा प्रमुख, जनस्वास्थ्य शाखा प्रमुख र सामाजिक शाखा प्रमुख गरी ४ जना	- सदस्य
(छ) स्थानीय प्रहरी प्रमुख, नेपाल प्रहरी	- सदस्य
(ज) गोदावरी नगरपालिका स्तरीय बाल सञ्जालले तोकेको १ जना बालिका सहित २ जना बालबालिका	- सदस्य

(झ) बाल अधिकार, बाल संरक्षण वा बाल न्यायका क्षेत्रमा कार्य अनुभव भएका व्यक्ति वा संस्था मध्येबाट समितिका अध्यक्षले मनोनयन गरेका २ जना	- सदस्य
(ञ) गोदावरी नगरपालिकाले तोकेको स्थानीय अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाका चिकित्सक १ जना	- सदस्य
(ट) गोदावरी नगरपालिकाले तोकेको स्थानीय संस्था वा सहकारीमध्ये बाट महिला प्रतिनिधि १ जना	- सदस्य
(ठ) गोदावरी नगरपालिकाले तोकेको महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविकाहरूमध्येबाट १ जना	- सदस्य
(ड) गोदावरी नगरपालिकाले तोकेको स्थानीय बालगृहका प्रतिनिधिहरू मध्ये १ जना	- सदस्य
(ढ) बाल कल्याण अधिकारी	- सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) मा व्यवस्था भएका बालअधिकार समितिका पदेन सदस्यहरूभन्दा बाहेकका नियुक्त गरिएका सदस्यहरूको पदावधि चार वर्षको हुनेछ । प्रचलित कानूनले अयोग्य नठहराएमा उनीहरू अर्को कार्यकालका लागि पुनर्नियुक्ति हुनका लागि योग्य हुनेछन् ।

(३) समितिका अध्यक्षले आवश्यकता अनुसार सरोकारवाला व्यक्तिहरूलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

१६. गोदावरी नगर बालअधिकार समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) गोदावरी नगर बाल अधिकार समितिको

काम, कर्तव्य र अधिकार ऐन तथा नियमावलीमा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त संघीय सरकार बागमती प्रदेश तथा गोदावरी नगर कायपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त गोदावरी नगर बालअधिकार अधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

(क) समितिको दीर्घकालीन नीति, योजना र वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्ने

(ख) बाल अधिकार सम्बन्धी आवश्यक स्थानीय नीति, कानून, योजना, कार्यक्रम र संस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था गर्न गोदावरी नगरपालिकालाई सुझाव दिने,

(ग) गोदावरी नगरपालिकाभित्र सञ्चालित बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा गरी सुझाव दिने,

(घ) गोदावरी नगरपालिकाभित्र हुन सक्ने बाल विवाह, बाल श्रम, शारीरिक तथा मानसिक पीडा वा तनाव, बालबालिका विरुद्धको हिंसा र बाल यौन दुर्व्यवहारको रोकथाम, निषेध र नियन्त्रण, सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण, राहत, पुनःस्थापना, र व्यवस्थापन लगायत विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको हक, हित र अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्थापनमा समन्वय, सहयोग, सहजीकरण र सहकार्य गर्ने,

(ङ) गोदावरी नगरपालिकाभित्रका वडा, विद्यालय, टोल, समुदाय, घर तथा परिवारलाई बालमैत्री बनाउने । नेपाल सरकारले तोकेको बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरू लागू गरी बालमैत्री विद्यालय, बालमैत्री वडा, बालमैत्री गोदावरी नगरपालिका अवलम्बन गरी घोषणा गर्न सहजिकरण गर्ने ।

(च) गोदावरी नगरपालिकाभित्रका भौतिक संरचनालाई बालमैत्री र अपाङ्गतामैत्री बनाउन आवश्यक मापदण्ड तर्जुमा गरी नगरकार्यपालिकामा पेश गर्ने र नगरकार्यपालिकाको निर्देशन बमोजिम लागू गर्ने ।

(छ) बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रबर्द्धन गर्ने सम्बन्धमा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने गराउने,

(ज) जोखिममा परेका बालबालिकाको उद्धार, राहत, संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने,

(झ) बालबालिका सम्बन्धी भए/गरेका कार्यहरू र बालबालिका तथा बाल अधिकारको अवस्था समेट्ने गरी गोदावरी नगरपालिकाको स्वीकृतिमा बालबालिका सम्बन्धी वार्षिक स्थानीय प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तिन महिनाभित्र सार्वजनिक गर्ने, वेवसाइटमा राख्ने र सोको एक/एक प्रति प्रदेश बाल अधिकार समिति, बालबालिकाको विषय हेर्ने प्रदेश मन्त्रालय, परिषद् र मन्त्रालयमा पठाउने,

(ञ) बालबालिका सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क विवरण सङ्कलन, अभिलेखीकरण, अद्यावधिक गरी सूचना प्रणालीको विकास, सञ्चालन, व्यवस्थापन र सुदृढीकरणमा गोदावरी नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,

(ट) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका तथा अनाथ बालबालिकालाई धर्मपुत्र धर्मपुत्री लिन दिन, संरक्षक र माथवर नियुक्त गर्न गोदावरी नगरपालिका र जिल्ला अदालतलाई समन्वय र सहयोग गर्ने।

(३) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका भन्नाले ऐनको दफा ४८ बमोजिम यस कार्यविधिको अनुसूची - ७ मा रहेका बालबालिका मानिनेछन्।

१७. समितिको बैठक: गोदावरी नगर बालअधिकार समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

१८. उपसमिति वा कार्यटोली गठन गर्न सक्ने: (१) समितिले आफूले गर्नु पर्ने कुनै काम सुचारु रूपले सञ्चालन गर्नको निमित्त बाल विशेषज्ञ वा बाल मनोविज्ञ, समाज सेवी, सामाजिक कार्यकर्ता, शिक्षक, चिकित्सक, बाल सञ्जाल वा बालक्लबका प्रतिनिधि, सामाजिक परिचालक तथा बाल अधिकारकर्मीहरू मध्ये आवश्यकता अनुसार समावेश हुने गरी निश्चित अवधिका लागि उपसमिति वा कार्यटोली गठन गरी परिचालन गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने उपसमिति वा कार्य टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार, समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम गठन गरिने उपसमितिलाई बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता सम्बन्धी कार्य गर्न गराउन दीर्घकालीन जिम्मेवारी तोक्न सकिनेछ।

१९. वडा बाल अधिकार समिति गठन गर्न सक्ने: गोदावरी नगरपालिकाले प्रत्येक वडामा तपसिल बमोजिमको बाल अधिकार समिति गठन गर्न सक्नेछ।

(१) वडा बाल अधिकार समिति

क) वडा अध्यक्ष वा निजले तोकेको वडा सदस्य - अध्यक्ष

ख) वडाभित्रका सामूदायीक विद्यालयहरूका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट अध्यक्षले तोकेको १ जना - सदस्य

ग) वडा स्वास्थ्य चौकी प्रमुख वा निजले तोकिएको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य

घ) बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्ने गैर सरकारी संस्थाको स्थानीय प्रतिनिधि वा सोहि क्षेत्रमा कार्य गर्ने व्यक्ति मध्येबाट अध्यक्षले तोकिएका १ जना - सदस्य

ङ) महिला समुह वा आमा समुह बाट १ जना - सदस्य

छ) वडाभित्रका बाल संजालको प्रतिनिधिहरू मध्येबाट २ जना (१ बालक, १ बालिका) - सदस्य

ज) आदिवासी, जनजाती, दलित, पिछडा वर्ग, सिमान्तकृत समूदायहरू मध्येबाट अध्यक्षले मनोनित गरेको १ जना प्रतिनिधि- सदस्य

झ) वडा महिला स्वयंसेविका मध्ये अध्यक्षले मनोनित गरेको एक जना : सदस्य

ञ) स्थानीय प्रहरी प्रतिनिधि सदस्य

त) वडा कार्यालय सचिव : सदस्य सचिव

पुनश्च : वडा बाल अधिकार समितिमा बाल मनोविज्ञ, विभिन्न क्षेत्रमा विज्ञता हासिल गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट अध्यक्षले बढीमा २ जना प्रतिनिधि मनोनित गर्न सकिने।

(२) वडा बालअधिकार समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- (क) वडा भित्र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क संकलन गर्ने, अद्यावधिक गर्ने र नगर बालअधिकार समितिसमक्ष पेश गर्ने ।
- (ख) वडा भित्र बालबालिकाहरूका क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था, बालक्लब, मञ्च, समुह, लगायतका निकायहरूको फेहरिस्त तयार पारी नगर बालअधिकार समितिमा पेश गर्ने र यस्ता निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी बालअधिकार सम्बन्धी प्रबर्द्धनात्मक र संरक्षणात्मक कार्यहरू गर्ने/गराउने
- (ग) बाल अधिकारको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी कार्यक्रमहरूको योजना तर्जुमा गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- (घ) वडा भित्र बालअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनका निमित्त चेतना अभिवृद्धि गर्ने गराउने ।
- (ङ) बाल अधिकारको क्षेत्रमा स्थानीय संघसंस्थालाई कार्य गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।
- (च) वडा भित्र बालअधिकार हनन् भएका घटनाका सम्बन्धमा आएका उजुरीका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायसंग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- (छ) आवश्यकता अनुसार बालबालिकाको निमित्त आकस्मिक सहयोगको व्यवस्था मिलाउने ।
- (ज) बालसंरक्षणका विषयमा वकालत गर्ने र वडा समितिलाई बाल अधिकारको क्षेत्रमा प्रभावकारी सहयोग गर्ने ।
- (झ) वडा भित्र बालबालिका सम्बन्धमा भए गरेका कार्यक्रमको प्रगति प्रतिवेदन तयार पार्ने र सम्बन्धित नगर बालअधिकार समिति समक्ष पेश गर्ने ।

परिच्छेद ८

बालकोषको स्थापना, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन

२०. बालकोषको स्थापना: (१) ऐनको दफा ६३ को उपदफा (१) र (४) बमोजिमको कार्य प्रयोजनको लागि एक गोदावरी नगर बालकोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको बालकोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरू रहनेछन्:

(क) गोदावरी नगरपालिकाबाट वार्षिक रूपमा विनियोजित बजेट,

(ख) संघ संस्थाबाट प्राप्त हुने सहायता,

(ग) निजी व्यवसाय तथा व्यक्तिहरूबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

(घ) स्थानीय न्यायिक समितिबाट बालबालिका विरुद्ध हिंसाका घटनामा गरिएको जरिवानाबाट प्राप्त हुन सक्ने रकम,

(ङ) बाल अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम,

(च) अन्य स्रोत ।

स्पष्टीकरण: वैदेशिक सहयोग रकम वा विदेशी संस्थाबाट बालकोषमा रकम जम्मा गर्दा नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय वा स्थानीय कानून बमोजिमको निकायको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

२१. बालकोष सञ्चालक समिति: (१) बालकोष सञ्चालनका लागि देहाय बमोजिमको संयोजक र सदस्य रहेको एक गोदावरी नगर बालकोष सञ्चालक समिति रहनेछ:

(क) उपप्रमुख - संयोजक

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य

(ग) लेखा प्रमुख - सदस्य

(ङ) गोदावरी नगर बालअधिकार समितिका सदस्यमध्ये समितिले तोकेको १ जना - सदस्य

(च) बाल कल्याण अधिकारी - सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठकमा आवश्यकतानुसार सम्बन्धित सरोकारवालालाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

२२. बालकोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: बालकोष सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ-

(क) तत्कालीन समयमा गोदावरी नगरपालिकाभित्र आपत्कालीन अवस्थामा रहेका बालबालिकाको उद्धार संरक्षणका लागि स्थापना भै सञ्चालनमा रहेका स्थानीय बाल संरक्षण समिति, नगर बाल संरक्षण समिति र वडा बाल संरक्षण समिति लगायतका नाममा रहेका बालकोषहरूको रकम खोजी गरी यस कार्यविधि बमोजिम बनेको बालकोषमा जम्मा गर्ने गराउने, (ख) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको उद्धार गर्ने, स्वास्थ्योपचार गर्ने, पुनर्स्थापन गर्ने तथा त्यस्ता बालबालिकालाई राहत दिने सम्बन्धमा आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, (ग) सहयोगको आवश्यकता भएका बालबालिकालाई दफा २४ बमोजिमको बालकोषको प्रयोग र दफा २५ बमोजिमको खर्चको सीमाको आधारमा सहयोग गर्ने

(घ) बालकोष वृद्धिको लागि स्रोतको खोजी गर्ने ।

२३. बालकोष सञ्चालक समितिको बैठक: बालकोष सञ्चालक समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था सञ्चालक समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

२४. बालकोषको प्रयोग: बालकोषको प्रयोग देहाय बमोजिमको प्रयोजनको लागि गरिनेछ:

(क) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका तथा जोखिममा रहेका बालबालिकाको उद्धार, राहत, अस्थायी संरक्षण सेवा, पारिवारिक पुनर्मिलन तथा पुनःस्थापना, मनोसामाजिक विमर्श, स्वास्थ्य उपचार, कानूनी उपचार र छात्रवृत्ति जस्ता सेवा प्रदान गर्न,

(ख) अदालतको आदेशानुसार गोदावरी नगरपालिकाभित्रका बालबालिकालाई क्षतिपूर्ति दिन र बालबालिकाको हक हित सम्बन्धमा कोष सञ्चालक समितिले तोके बमोजिमको अन्य काम गर्न गराउन ।

२५. बालकोष रकमको खर्च सीमा: (१) बालकोषको रकम देहायको अवस्था र सीमाभित्र रही कोष सञ्चालक समितिको निर्णयबाट खर्च गर्न सकिनेछ:-

(क) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकालाई घर फिर्ती तथा स्वास्थ्य उपचार सेवाका लागि,

(ख) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको अस्थायी आवास, मनोविमर्श, यातायात तथा कानूनी सहायताका लागि,

(ग) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका र तत्काल सहयोगको आवश्यकता भएका बालबालिकाका लागि तत्काल राहत, शैक्षिक सहयोग, स्वास्थ्य सेवा एवम् सामाजिक संरक्षणका लागि,

(घ) अदालतले तोकेको क्षतिपूर्ति पीडकबाट प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था नभएको खण्डमा अदालतको आदेशानुसार तोकेको क्षतिपूर्ति रकम,

(ङ) माथि खण्ड (क) देखि खण्ड (घ) सम्म बाहेक विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका तथा जोखिममा परेका बालबालिकाको संरक्षणका लागि सहयोग रकमको सीमा कोष सञ्चालक समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(२) बालकोषको रकम तालीम, गोष्ठी, भ्रमण, अनुगमन, प्रशासनिक कार्य, बैठक भत्ता र सचेतना मूलक जस्ता कार्यक्रममा खर्च गर्न पाइनेछैन ।

२६. बालकोषको खाता सञ्चालन: (१) बालकोषको खाता सञ्चालक समितिको निर्णयले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त पायक पर्ने बैंकमा खाता खोली सञ्चालन गरिनेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिमको खाता सञ्चालन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा बाल कल्याण अधिकारी र लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतमा सञ्चालन गरिनेछ ।

(३) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बालकोषको रकम खर्च नभइ आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बाँकी रहेमा त्यस्तो रकम फ्रिज हुनेछैन ।

२७. बालकोषको लेखा र लेखापरीक्षण: (१) बालकोषको आय व्ययको लेखा प्रचलित लेखा प्रणाली बमोजिम राखिनेछ ।

(२) बालकोषको लेखापरीक्षण नगरपालिकाको लेखा परीक्षण प्रणालीबाट हुनेछ ।

परिच्छेद -९

विविध

२८. प्रोत्साहन पुरस्कारको व्यवस्था: बाल अधिकारको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन र प्रबर्द्धन कार्यमा उल्लेखनीय योगदान दिने व्यक्ति, बालक्लब, बाल सञ्जाल, बालसंस्था तथा संघ संस्थालाई गोदावरी नगरपालिकाले उचित पुरस्कार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

२९. व्याख्या गर्ने वा बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: कार्यविधिको कार्यान्वयनको सिलसिलामा कुनै द्विविधा हुन गएमा सोको व्याख्या वा बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार गोदावरी नगरपालिकाको कार्यपालिकालाई हुनेछ ।

३०. संशोधन गर्न सक्ने: यस कार्यविधिलाई गोदावरी नगर कार्यपालिका बैठकबाट आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ ।

३१. यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिने: गोदावरी नगरपालिकाले यो कार्यविधि लागू हुनुभन्दा अघि गरेका बालबालिका सम्बन्धी कार्यहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ । यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गर्दा बालबालिका सम्बन्धी प्रचलित नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको कानूनमा भएको बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रबर्द्धनका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गर्न कुनै बाधा पर्ने छैन ।

३२. खारेजी तथा बचाउ :

(क) बालबालिका सम्बन्धी प्रचलित नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको कानूनसँग यो कार्यविधि बाझिन गएमा बाझिएको हदसम्म अमान्य हुनेछ ।

(ख) तर यो कार्यविधि लागू हुनुभन्दा अघि सम्पन्न भइसकेका **बालअधिकार समिति सञ्चालन कार्यविधि २०७६ र आपतकालीन बालउद्धार कोष (स्थापना र सञ्चालन) कार्यविधि, २०७७** अनुसार गरिएका काम कारबाहीहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भएको मानिनेछ ।

(ग) **बालअधिकार समिति सञ्चालन कार्यविधि २०७६ र आपतकालीन बालउद्धार कोष (स्थापना र सञ्चालन) कार्यविधि, २०७७** खारेज गरिएको छ ।

अनुसूची -१

बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था दर्ताको निवेदन ढाँचा

श्री बालकल्याण अधिकारीज्यू,
गोदावरी नगर बालअधिकार समिति ।

महोदय,

विषय: बालक्लब / बाल सञ्जाल / बाल संस्था दर्ता गरी पाँऊ ।

मिति:

हामीले ..... नामको / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था खोल्न चाहेकोले बालबालिका सम्बन्धी नियमावली, २०७८ को नियम ३ को उपनियम (५) बमोजिम / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था दर्ता गर्नको लागि देहायको विवरण खोली निवेदन पेश गरेका छौं ।

संलग्न गरिएका कागजातहरू:

१. प्रस्तावित बालक्लब, बाल सञ्जाल वा बालसंस्थाको विधान,
२. प्रस्तावित बालक्लब, बाल सञ्जाल वा बालसंस्था खोल्ने सम्बन्धमा भएको छलफल एवम् निर्णयको प्रतिलिपि,
३. बालक्लबमा आवद्ध सदस्य तथा पद सम्बन्धी विवरण.
४. बालक्लब वा संस्था दर्ता गर्न चाहने बालबालिकाको नाम थर, उमेर, अध्ययन गरिरहेको कक्षा, ठेगाना र जन्मदर्ताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि वा अध्ययनरत विद्यालय वा आश्रित बालगृहको सिफारिस पत्र,
५. बालक्लब वा संस्थाको उद्देश्य तथा सो मार्फत गर्न चाहेका मुख्य कामको विवरण,
६. बालक्लब वा संस्थाको सदस्यताको किसिम, सदस्यता लिने प्रक्रिया तथा कार्यसमितिमा रहने पदहरूको विवरण तथा निर्वाचित हुने प्रक्रिया र अवधि सम्बन्धी विवरण ।

निवेदक

अध्यक्ष

अनुसूची -२

बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था दर्ता प्रमाणपत्र

गोदावरी नगरपालिका, ललितपुर

बागमती प्रदेश

दर्ता प्रमाण-पत्र

दर्ता नं.

मिति:

श्री ..... / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बाल संस्था
गोदावरी नगरपालिका वडा नं ..... , ... , ललितपुर ।

गोदावरी नगरपालिका ..... नं. वडाको ..... विद्यालय / समुदायमा गठन गरिएको
..... संस्था / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्थालाई यस गोदावरी नगरपालिकामा दर्ता गरी बाल अधिकार
संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रबर्द्धनका लागि बालबालिका सम्बन्धी नियमावली, २०७८ को नियम ३ को उपनियम (६) अनुसार
यो दर्ता प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ ।

बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा प्रबर्द्धन कार्यमा नेपालको संविधान, बाल अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि
१९८९, बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ तथा यसको नियमावली लगायत बालबालिका सम्बन्धी विद्यमान कानूनहरूको
अधीनमा रही बाल अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रबर्द्धन गर्ने अभियानमा सक्रिय सहभागिताको अपेक्षा गरिएको छ ।

दस्तखत:

नाम :

पद : बालकल्याण अधिकारी

अनुसूची -३

बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था नवीकरणको निवेदन ढाँचा

मिति:

श्री बालकल्याण अधिकारीज्यू,
गोदावरी नगर बालअधिकार समिति ।

विषय: बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था नवीकरण गरी पाऊ ।

महोदय,

गोदावरी नगरपालिका ..... नं. वडाको ..... स्थित ..... विद्यालय / समुदायमा आधारित हाम्रो
..... नामको / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था गोदावरी नगरपालिकामा बालबालिका सम्बन्धी
नियमावली, २०७८ को नियम ३ को उपनियम (६) बमोजिम मिति ..... मा दर्ता भै क्रियाशील रहदै आएको छ
। हाम्रो दर्ता नं. .... रहेको छ । यस सिलसिलामा बालबालिका सम्बन्धी नियमावली, २०७८ को नियम ४ को उपनियम
(१) बमोजिमो / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्था नवीकरण गर्नको लागि देहायको विवरण खोली निवेदन पेश गरेका
छौं ।

हाम्रो यो / बालक्लब / बाल सञ्जाल / बालसंस्थाले वर्षभरी सम्पन्न गरेका मुख्य क्रियाकलापहरूको संक्षिप्त विवरण, यस /
बालक्लब / बाल सञ्जाल/बालसंस्थामा हाल कार्यरत रहेका सदस्यहरू तथा कार्य समितिमा रहेका पदाधिकारीहरूको विवरण
यसैसाथ संलग्न गरिएको छ ।

संलग्न कागजातहरू:

१. आर्थिक वर्षमा गरेको मुख्य काम वा क्रियाकलापको संक्षिप्त विवरण,
२. कार्य समिति सदस्य हेरफेर भएको विवरण

निवेदक
अध्यक्ष

अनुसुची -६

गोदावरी नगर बालअधिकार समिति तथा न्यायिक समितिमा उजुरी दिने निवेदनको ढाँचा

मिति:

श्री गोदावरी नगर बाल अधिकार समिति/न्यायिक समिति
गोदावरी नगरपालिका ।

विषय: उजुरी सम्बन्धमा ।

१. विद्यार्थीको नाम थर .....(आफूलाई नाम थर लेख्न मन नलागेमा नलेख्दा पनि हुने)
२. कक्षा. .... (आफूलाई कक्षा लेख्न मन नलागेमा नलेख्दा हुने)
३. विद्यालयको नाम .....
४. उमेर .....
५. लिङ्ग .....
६. गुनासो तथा घटनाको संक्षिप्त विवरण: .....
७. घटना घटाउने व्यक्ति .....
- ८ घटनाको प्रकृति .....
९. घटना वा समस्या नयाँ हो वा दोहोरिएको हो ? .....
- १० घटना वा समस्या समाधानका सम्भावित उपायहरू के हुन सक्दछन ?
.....
.....

निवेदकको दस्तखत
(दस्तखत गर्न मन नलागेमा नगर्दा पनि हुने)

अनुसूचि-७

विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका

- (१) अनाथ बालबालिका,
- (२) अस्पतालमा बेवारिसे छोडिएका बालबालिका
- (३) कुनै सार्वजनिक स्थानमा अलपत्र अवस्थामा छोडिएका बालबालिका
- (४) बेवारिस फेला परेका
- (५) बाबुआमाबाट अलगिएका बालबालिका
- (६) बाबुआमा पत्ता नलागी बेवारिसे भएका बालबालिका,
- (७) बाबुआमालाई गम्भीर शारीरिक वा मानसिक अपाङ्गता वा अशक्तता भएको कारण उचित हेरचाह नपाएका बालबालिका,
- (८) कानूनी विवादमा परेका बालबालिकामध्ये दिशान्तर प्रक्रिया अन्तर्गत वैकल्पिक हेरचाहको लागि सिफारिस भएका बालबालिका,
- (९) थुनामा रहेका वा बन्दी बाबु वा आमासँग आश्रित भई कारागारमा रहेका बालबालिका,
- (१०) जबरजस्ती करणी वा कानून बमोजिम सजाय हुने हाडनाताबाट जन्मिएको शिशुलाई आफूले पालनपोषण गर्न नसक्ने भनी बालकल्याण अधिकारी समक्ष निवेदन परेका बालबालिका,
- (११) बाबु, आमा वा अभिभावकबाट दुर्व्यवहार, हिंसा वा बेवास्ता भएको कारणले बालबालिकाको उच्चतम हितको लागि परिवारबाट अलग गरिएका बालबालिका,
- (१२) जबरजस्ती वा बाँधुवा प्रकृतिका वा जोखिमपूर्ण वा निकृष्ट प्रकृतिको वा प्रचलित कानून विपरीत श्रममा संलग्न भई जीवनयापन गरिरहेका,
- (१३) धूमपान, मद्यपान एवम् अन्य लागूऔषधको कुलतमा फसेका, एच.आई.भी. सङ्क्रमित बालबालिका,
- (१४) गम्भीर शारीरिक वा मानसिक स्वास्थ्य समस्या वा गम्भीर अपाङ्गता भएको कारण जीवन जोखिममा रही बाबुआमा वा परिवारबाट उपचारको व्यवस्था हुन नसकेका बालबालिका
- (१५) सामान्य जीवन यापन गर्न कठिनाई भएका बालबालिका,
- (१६) बालबालिका विरुद्धको कसूरबाट पीडित भएका वा त्यस्तो जोखिममा रहेका बालबालिका,
- (१७) विपद् वा सशस्त्र द्वन्द्वका कारणले बाबुआमा दुवै वा आमा बाबुमध्ये एक गुमाएका बालबालिका
- (१८) बाबुआमा दुवै वा आमा बाबुमध्ये एक बेपत्ता भएका बालबालिका
- (१९) आफै शारीरिक वा मानसिक रूपमा घाइते भएका
- (२०) अपाङ्गता भएका बालबालिका,
- (२१) विपन्न दलित समुदायका बालबालिका,
- (२२) नेपाल सरकार, महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालयले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिका भनी तोकेका अन्य बालबालिका ।

आज्ञाले

अच्युतराज रेग्मी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत